

Ansvarshavende redaktører:

HANS VATNE

HENRIK J. S. HUITFELDT REIDAR LUNDE

Nyhetsredaktør:

Utenriksredaktør:

Teknikk redaktør:

TRYGVE RAMBERG BJØRN HEIMAR EDV. NILSEN

Hastverk-loven

Prinsippet var vel ingen uenig i at det var riktig av Stortinget å forandre løsgjengerlovens bestemmelser med sikte på å avkriminalisere alkoholmisbruk og avskaffe tvangsarbeidssystemet. Det var vel heller ingen som næret noen tvil om at hensikten med å forandre loven var den beste, nemlig at behandling og pleie måtte komme istedenfor drukkenskapsarrest og tvangsarbeid. Men som mange fryktet, viste det seg at man ikke var tilstrekkelig forberedt på å møte den nye situasjonen lovetaket skapte. Den tid som er gått siden Stortinget avgjorde saken i 1970, har vist at lovforandringen nok løser et problem, men samtidig utløste det en rekke nye, av sosial karakter. Tvangsmiddelet ble borte i alkoholstomsorgen uten at man stod klar med det sosiale hjelpeapparat som det første skritt forutsatte.

VIRKNINGENE har særlig Oslo fått føle. Uten at byen selv har kunnet gjøre noe med det, er Oslo blitt et slags fristed for løsgjengere og uteliggere. Gjennom uker og måneder er det fra politiet kommet tildels dramatiske meldinger om de store vanskeligheter man har hatt når det gjelder å ta hånd om overstadig berusede personer. Man har rett og slett ikke makket denne oppgave, og det var da heller ikke Stortingets men-

ning at gatefyll skulle være noen primær oppgave for politiet. Den nye form for alkoholstomsorg forutsatte tvert imot at problemet skulle flyttes fra politimyndigheten til sosialvesenet.

Vi vet ikke hvor snart Stortinget hadde tenkt seg at man skulle klare å iverksette de nødvendige sosiale hjelpetiltak, men selv med all mulig sentral og lokal innsats, burde man ha forstått at det ikke var gjort i en håndvending. I Oslo, hvor man såviss ikke har sittet med hendene i fanget, men øyeblikkelig gikk i gang med å forberede en aksjonsplan for å hjelpe de ulykkelige, kan man i disse dager legge frem et endelig program for etablering av en sykeavdeling med avrusningsstasjon, god og vel ett år etter at planen så dagens lys. Andre kommuner ser ut til å trenge lengre tid. Hvor snart man lykkes i å stable det nødvendige hjelpeapparat på benene, er det vel ingen som tør ha noen sikker formening om, men det må være åpenbart at det enn mangler meget på at problemet er løst.

NU kan det selvfølgelig sies, som en formlidende omstendighet, at lovforandringen har gitt støtet til en bedre utvikling av alkoholstomsorgen og at mange av de institusjoner som nu bygges eller forberedes, antagelig ikke ville ha kommet på

Grevene og verkseierne i Larvik

Laurvigen grevskaps historie er skrevet

Av Karl Haugholt

Laurvigen grevskap ble opprettet for tre hundre år siden, høsten 1671. I noen menneskealdre fremover hadde man her et «européisk» innslag i det norske samfunn: grever som residerede i Herregården i Larvik. Men grunnlaget for deres økonomi var ellers hjemlig nok: skog og fosser. De eide Fritzøe Jernverk og jordegodsene som tidligere var blitt samlet omkring sagbrukene ved Farriselven. Gunnar Christie Wasberg har nå skrevet grevskapets historie.

Den ene boken etter den annen kommer fra fil. dr. Gunnar Christie Wasbergs hånd. Ikke før har jeg anmeldt hans så utmerkede «Larvik 300 År», utgitt av Larvik kommune, så ligger det et nytt arbeide av ham på mitt skrivebord. En meget vakker bok som heter: «I takt med Europa. Larviks grevskap. Utvikling og struktur.» trykt i Sverre Kildahls Boktrykkeri, Oslo.

Den er skrevet på initiativ av godsseier F. M. Treschow, som også har sørget for utgivelsen. Forfatteren har imidlertid stått helt fritt i fremstillingen. Hans oppgave har ikke vært lett, for kildematerialet til grevskapets historie, for størstedelen i arkiver i Oslo, København og Odense, er enormt. Forfatteren har lagt vekt på å velge ut et best mulig representativt stoff. Boken er

dels ment å være en syntese av Larviks historie og bygdebøkene i distriktet. Den skal også vise den historiske bakgrunn for firmaet Treschow-Fritzøe. Men først og fremst er det hensikten å gi beretningen om grevskapet selv, sett i norsk, nordisk og europeisk perspektiv. En bedre mann til å skrive om dette perspektiv enn Wasberg med hans historiske viden og overblikk, kunne den gamle godsseier ikke ha fått.

Sagbrukene

I det første kapitlet, «Mot en dypere bakgrunn», møter vi Larviksdistriktets landskap fra forhistorisk tid av. I «Gjennom nasjonal katastrofe til lokal renessanse» forteller forfatteren at under pesten ved midten av 1300-tallet mistet distriktet to tredjedeler av sin befolkning. Men etter forfallet i senmiddelalderen kom det fremgang igjen ved reformasjonstiden. Da ble noe av den største betydning innført i distriktet, nemlig vannsagen. I 1539 opprettet Iver Jønsson Jernskjegg en sag ved Farriselven og la derved grunnlaget til det jord- og skogods som utviklet seg til Laurvig grevskap og idag utgjør firmaet Treschow-Fritzøe.

Sagbrukene ble en av de vesentligste forutsetninger i den våknende norske samfunnsdannelse fra slutten av 1500-tallet. Godsdannelsen kan vi studere i

Ulrik Frederik Gyldenløve, den første greve av Laurvig.

Er det Fresjeborgen eller et huskapell man ser på dette utsnitt av den nederlandske maler A. van Everdingens landskap med foss fra ca. 1660? Maleriet kan være laget etter en tegning fra Larvik-distriktet i 1640-årene, da kunstneren var i Norge.

Etatsråd Frederik Willem Treschow som overtok grevskapets eiendommer i 1835.

mer sammenheng med reformasjonen og kongens inndragning av kirkegodset, men jordegodset ble bare en enkelt faktor i en kombinasjon hvor sagbruk og senere jernverk utgjorde to andre. Folket selv kunne ikke makte dette. Oppgaven lå hos de innflyttere som hadde ressurser nok. Og det hadde danske adelsmenn som flyttet inn. De kjente slekter Jernskjegg og Langer var særlig interessert i jordegods og skog som ledd i relastdriften.

Fresjeborgens gåte

Lange-familiens herreset, Fresje, motte sin skjebne ved flomkatastrofen 2.—3. september 1653. Et stort slottslignende hus skal det ha vært. Ingen har siden kunnet påvise stedet hvor «Fresjeborgen» lå. Spørsmålet kan bare løses dersom det kan påvises at noen som virkelig har sett borgen, har efterlatt oss et varig inntrykk av den. Vi har kanskje et slikt. Det er i tilfelle

et maleri av den nederlandske maler Allart van Everdingen, 1621—75.

Han skal ha malt flere «norske» bilder. Man setter norske i anførsel, da man ikke er så sikker, men det antagelig beste «norske» maleri av Everdingen med fossemotiv finnes i Rijks Museum, Amsterdam. Vi våger å tro, heter det i boken, at maleriet er inspirert av Fresjeborgen. Man ser Hammerdalen med den brusende elv, de bratte skrenter, sagbruket, og høyt deroppe enten borgen selv eller kirken. Plaserer vi denne ovenfor den bratte, rasfarlige skråning, gir det mening når kildene forteller at Farrisdammen sprang, grov ut Hammerdalen, og trakk Fresjeborgen med seg.

Gyldenløve

Og så kommer vi til et viktig kapittel: «Fra storgods til Norges største industribedrift.» som begynner med Ulrik Frederik Gyldenløve, sønn av Frederik III og holstenerinnen Margrete Pappen. Faren var meget glad i ham. I 1664 ble Gyldenløve utnevnt til stattholder i Norge. Han måtte ha en residens som var det høye embede verdig. Flere hovedgårder, bl.a. Fritzøe ble innkjøpt, og den 29. september 1671 opphøyhet kongen dette godset til grevskap for Gyldenløve under navnet Laurvig. I realiteten regjerte Gyldenløve som en eneveddig fyrste i grevskapet, men med mætehold. Overfor bondene var han den likefremme herre, og han var derfor i grevskapet som overalt i Norge avholdt av bondene, som han gjerne ville hjelpe når de klaget. Såvel Gyldenløve som hans efterfølgere i greveverdigheten øket grevskapsgodset som i 1754 bestod av 381 gårder. Grevnen var enerådende over all sagbruksdrift i distriktet med retten til tommeroppkjøp. Ved bevilning 1689 ble grevens kvantum satt til 168 400 bord om året. Bondene hadde arbeidsplikt. Så har vi jernverkets domi-

nerende rolle. Peder Ivarson regnes som grunnlegger av verket som var i drift fra 1649. Helt fra slutten av 1600-tallet til inn i det nittende århundre var Fritzøe desidert landets største jernverk og uten sammenligning den viktigste inntektbringende virksomhet innen grevskapet.

I avsmittet Grevskapets «klassiske» epoke fortelles om grevetiden med interessante innslag. Under omtaler av embeder opplyses: I 1766 var man også kommet så langt at kirurgembedet ble utskilt fra barberers funksjoner. I 1728 opprettet verket varemagasin for sine ansatte. Istedenfor kontant betaling fikk de hva de trengte til det daglige liv. De ansatte var tilfreds med ordningen. Det forteller litt om de gode sosiale forhold ved verket at man i 1752 fikk istand en ulykkestyrgd.

Det ble jo støpt kanoner, og perioden omkring Napoleonskrigene betegner et høydepunkt i kanonfabrikasjonen ved Fritzøe. Verket var Danmark-Norges betydligste industrietablissement.

Herregården

Hva har så grevetiden efterlatt seg? Det sentrale minne er selve den vakre Herregården, så tiltalende at den senere ble brukt som mønster for en rekke herskapsboliger ved Skiensfjorden. Etter restaureringen i 1920 utgjør Herregården en av Nordens store bygningsevferdigheter.

Kjent er Fritzøes ovner. Verket ansatte egen billedhugger for ovnsmodellene, og ovnsrelieffene utgjør et av høydepunktene i norsk rokokko. Man kan lese adskillig av tidens idéhistorie ut fra ovnsmodellene. Fritzøe ble en pionerbedrift når det gjaldt å utvikle etasjevognene.

Hva grevene angår, må man i farten nevne grev Christian Conrad Danneskiold-Laurvig. I 1765 bortførte han en jomfru Rose, med det resultat at han

Grev Christian Conrad Danneskiold-Laurvig, «den onde greve».

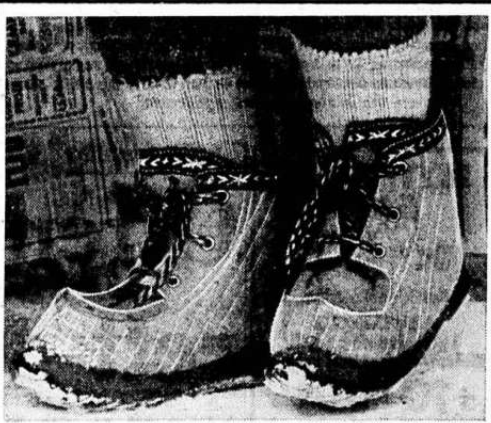
måtte betale erstatning. Men mer skandaløst var hans forhold til Ingeborg Akeleye, gift med Herman Lovenskiold på Fossum som hun ble skilt fra. Paret bodde i lengre tid på Rauan i Hedrum. Den «onde greve» er Christian Conrad blitt kalt.

Den siste greve i Laurvig var grev Frederik Ahlefeldt-Laurvig, født 1760. Han hadde jo også sitt store grevskap i Danmark, Langeland med Tranekjær slott, hvor «Larviks»-grevene fremdeles holder til. Han tok opp svære lån for å dekke den store gjeld som i meget skyldtes at han levde over evne med det fyrstelige hus han førte i Danmark. Han beholdt Langeland, men maktet ikke grevskapet Laurvig. Med kongelig bevilning av 10. juli 1805 avstod Ahlefeldt så Grevskapet Laurvig til Staten for 920 000 Rdlr. Han beholdt Herregården.

«Grevlingene»

Da Norge ble skilt fra Danmark i 1814, skilte den danske konge seg også snart med grevskapet i Norge. «Grevlingene», et interessentskap på fire, fikk 1817 skjøte på det. Forholdene ble imidlertid umulige, kjøpekontrakten kunne ikke oppfylles.

Den 11. september 1835 undertegnet den danske etatsråd og generalfiskal F. W. Treschow dokumentene om overtagelse. Grevskapets historie var slutt, et livskraftig firma overtok, og eiendommen har siden alltid til-

Kalde føtter?

Ikke med Nesnalobben, det En rimelig investering mot føles faktisk som man har kalde vinterdager. — Fås i et privat drivhus på bena. de fleste skotøyforretninger.

AGENT: **BJARNE HAUGSVÆR Nesna Fabrikker** 1/5 Møllergt. 24 - Oslo 1. Telefon 20 70 38

I toppen

holder vi oss

når det gjelder å ha tipp-topp utvalg av nyttige og praktiske julegaver — noe han likevel trenger.

GAVE-TIPS-LISTE med priseksempler:

Slåbroker ...	kr. 108.—
Badekåper ..	» 124.—
Pyjamas	» 49.—
Tøfler	» 55.50
Skjorter	kr. 39.50
Slips	» 20.75
Gensere	kr. 49.50
Strikkevester ..	» 49.50
Cardigans ..	» 68.—
Levis bukser med sleng ...	kr. 92.—
Sokker	» 9.—
Skjurf	kr. 25.—
Hansker	» 45.—
Skinnluer ...	» 115.—

Vi er i toppform — velkommen!

Kjøpehort-service: Kredit for inntil kr. 2000.— åpnes av oss.

Utvidet åpningstid for jul.

brødrene Amundsen

PÅ KARL JOHAN

Filialer ved Kilningberg og på Vikke-Torvet

40 år i samme gate

CONTINENTAL FOTO

Stortingsgt. 26 v/hotellinngangen

HVER DAG 8—19
lørdag 8—16

Tlf. 42 54 82

Se julebildene allerede julekvelden!

Polaroid Colorpack 80 kamera i gavepakning bare kr. 314.00

KONTANT kr. 113.—
3 AVDRAG kr. 77.—

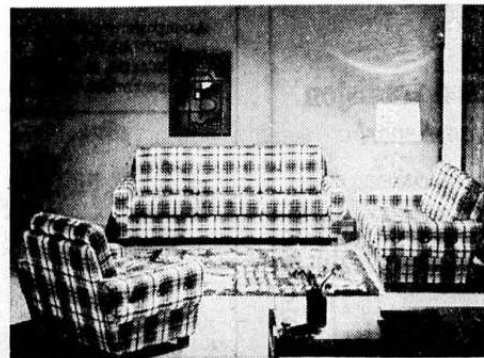
KJØPEKORT GJELDER HER

FOTO-TEKNIKK EGIL STRØM

Møllergaten 50 hj./Hausmannsgaten Tlf. 20 64 65

Møblenes «GRAND PRIX» i Torggaten

Arrangør: H. Aarstrand A/S

Favoritt er: Amico hj-gruppe m/armbeskyttere: **Kun kr. 2800.—**

Outsider er: Amico salong m/armbeskyttere: **Kun kr. 2400.—**

Noen få grupper kan ennå leveres før jul. Ellers deltar møbler i alle prisklasser.

Velkommen til «RACET»

Møbler i 3 etasjer m/heis • Lørdag åpent til kl. 15.00
Fra torsdag 16. des. åpent til kl. 19.00

Bokreditt A/S

Aarstrand as

Torggt. 22 — Oslo 1

Tlf. 20 60 41

Tlf. 20 61 49